

Петков С. В.,

*доктор юридичних наук, професор, підполковник
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Макарова Т. П.,

*доктор філософії в галузі права,
завідувач юридичної клініки
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Корнійчук О. О.,

*заступник командира військової частини з психологічної підтримки
персоналу – начальник відділення, підполковник
м. Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАН СУПРОВОДЖЕННЯ ПОДАННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ, ВЗАЄМОДІЮ З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Питання забезпечення належного реагування на правопорушення проти встановленого порядку проходження військової служби є надзвичайно актуальним у контексті забезпечення дисципліни та обороноздатності Збройних Сил України. Сучасні виклики у сфері військової служби, пов'язані як із зовнішніми загрозами, так і з внутрішніми факторами, зумовлюють необхідність удосконалення механізмів подання повідомлень про правопорушення, проведення службових розслідувань та взаємодії з органами досудового розслідування. Ефективне функціонування цих механізмів сприяє підтриманню військової дисципліни, захисту прав військовослужбовців та забезпеченню правопорядку у військових формуваннях.

До виконання обов'язків щодо проведення службових розслідувань за фактами встановлення в діях військовослужбовців ознак адміністративного [1] та кримінального правопорушення [2], а також з узагальнення, аналізу та обліку таких правопорушень залучені посадові особи військових частин, зокрема офіцери, які входять до складу груп з'ясування обставин, причин та умов вчинення правопорушень військової частини, військової служби правопорядку, відділень

психологічної підтримки персоналу, юридичної служби військових частин.

Основним складовим елементом службового розслідування є супроводження подання повідомлень про правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби щодо взаємодії з органами досудового розслідування. Доцільно розглянути алгоритм проведення службового розслідування на прикладі групи, яка здійснює з'ясування обставин, причин та умов вчинення правопорушень військової частини [3].

Організація роботи щодо проведення та обліку службових розслідувань складається з певних етапів. При надходженні рапорту про порушення військовослужбовцем норм чинного законодавства, командиром військової частини призначається службове розслідування яке проводиться у відповідності до вимог статті 85 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України [4], Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України [5].

Проведення службового розслідування здійснюється посадовими особами групи, відповідно до Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України та Методичних рекомендацій щодо проведення службового розслідування (перевірки) Генерального штабу Збройних сил України, за наступним алгоритмом: – на підставі рапорту командира підпорядкованого підрозділу про подію та довідки-повідомі (яка подається оперативному черговому частини протягом відразу після події), командиром військової частини видається письмовий наказ про призначення службового розслідування; – для повного, всебічного, об'єктивного проведення службового розслідування, з метою встановлення обставин та фактів, що мають значення, наявності або відсутності вини в діях військовослужбовців, посадовими особами групи проводиться збір необхідних первинних документів, здійснюється опитування учасників та свідків подій; – за результатами проведеного службового розслідування командиром військової частини видається письмовий наказ; – на підставі наказу причетними виконавцями здійснюються визначені дії, призупинення виплат, списання втраченого майна встановленим порядком, направлення повідомлення до ДБР тощо; – акт службового розслідування разом з доданими документами здається на зберігання до нетаємного діловодства військової частини.

Як правило, термін службового розслідування за ознаками, що підпадають під ст.172-11 та 172-20 КУпАП [6] становить до 3 діб. За ознаками, що підпадають під ст. 407 – не перевищує 5 діб. Електронний облік проведених службових розслідувань ведеться у підрозділах які проводили службові розслідування. Так, в групі з'ясування обставин, причин та умов вчинення правопорушень ведеться електронний облік проведених службових розслідувань

посадовими особами цієї групи, в тому числі самовільне залишення частини за ст. 407 КК України [7].

У разі відсутності в діях військовослужбовців ознак кримінального правопорушення та наявності ознак адміністративного правопорушення, відповідальними посадовими особами військової частини складається Протокол про адміністративне правопорушення та направляється до суду за підсудністю. Робота проводиться відповідно до Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення [8].

Підрозділом психологічної підтримки персоналу (підрозділ ППП) військової частини, у відповідності до вимог цієї Інструкції, здійснюється облік складених протоколів та матеріалів, надаються доповіді і донесення про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни до Міністерства оборони України, Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту [9].

Для забезпечення належного та своєчасного провадження по адміністративним правопорушенням, вчиненими військовослужбовцями військової частини та підпорядкованих їй військових частин і підрозділів, командирами військової частини має бути виданий Наказ про визначення посадових осіб, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, яким надані повноваження посадовим особам щодо складання адміністративних правопорушень, передбачені ст.ст. 172-10–172-20 КУпАП. Зазвичай, відповідальним за належне ведення документації з обліку протоколів про військові адміністративні правопорушення призначаються заступники командирів військової частини з психологічної підтримки персоналу, а контроль покладається на перших заступників – начальників штабу частини. У підрозділі ППП здійснюється ведення Журналу обліку складених адміністративних протоколів стосовно військовослужбовців.

Наказом командира військової частини направлення матеріалів службових розслідувань до правоохоронних органів, визначається алгоритм дій відповідальних посадових осіб, щодо направлення повідомлень про вчинення кримінального правопорушення, відповідно до якого: – посадова особа військової частини, якій доручено проведення службового розслідування, у випадку, якщо в матеріалах службового розслідування вбачаються ознаки кримінального правопорушення передбаченого КК України, направляє копії матеріалів службового розслідування до спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері, Територіального управління Державного бюро розслідувань (далі ДБР) та Військової служби правопорядку. Копії повідомлення до ДБР про вчинення кримінального правопорушення, а також підтверджуючих документів про відправку, надаються до

підрозділу ППП та до юридичної служби військової частини; – офіцер юридичної служби військової частини готує скарги до суду на дії чи бездіяльність слідчих органів в разі отримання повідомлення про відмову внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових рішень (далі – ЄРДР) про скоєння кримінального правопорушення або невнесення таких відомостей взагалі; – начальник медичної служби військової частини забезпечує взаємодію медичної служби з медичними закладами щодо контролю за вибуттям військовослужбовців, направлених на лікування та своєчасним поверненням після лікування.

Після проведення службового розслідування, в разі доведення наявності ознак в діях військовослужбовців кримінального правопорушення, згідно ч. 1 ст. 214 КПК України відповідальними посадовими особами військової частини здійснюється відправлення Повідомлення про вчинення кримінального правопорушення до ДБР для внесення в ЄРДР за місцем вчинення кримінального правопорушення.

У разі невнесення до ЄРДР повідомлення про військове кримінальне правопорушення, посадовими особами юридичної служби військової частини готуються та за допомогою Єдиної судової інформаційної – телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) подаються скарги в порядку ст. 303 КПК України [10] на бездіяльність слідчого, щодо невнесення відомостей до ЄРДР на підставі повідомлень командира військової частини.

Для належного обліку та контролю, юридичною службою військової частини ведеться облік за такими основними показниками: прізвище, ім'я та по батькові, посада; стаття КК України; направлення до ОДР; номер реєстрації в ЄРДР; скарга на бездіяльність; прийняте рішення за результатами розгляду скарги; апеляційна скарга; прийняте рішення за результатами розгляду апеляційної скарги.

В подальшому, на виконання ухвал суду, Територіальним управлінням ДБР здійснюється внесення відповідних відомостей до ЄРДР. В військових частинах ведеться облік військових кримінальних правопорушень, які вчиняються військовослужбовцями.

Однак, досі є чинники, що негативно впливають на стан реагування на правопорушення проти встановленого порядку проходження військової служби. Зокрема це те, що електронний облік службових розслідувань ведеться у різних підрозділах, що ускладнює контроль за дотриманням строків проведення службових розслідувань. В групах з'ясування обставин, причин та умов вчинення правопорушень досі відсутні посадові інструкції з визначенням функціональних обов'язків посадових осіб. Значна неуккомплектованість (більше 50%) таких груп не сприяє належній організації цієї роботи.

З метою покращення ситуації та налагодженню роботи доцільно зняти непритаманне навантаження з посадових осіб психологічної підтримки персоналу, для цього провести відбір серед особового

складу військових частин військовослужбовців, які мають фахову підготовку (вищу юридичну освіту) та досвід роботи в правоохоронних органах, з подальшим їх стажуванням в групі. Затвердити функціональні обов'язки посадових осіб групи.

Також, доцільним є покладення обов'язку проведення всіх службових розслідувань на посадових осіб групи у співпраці з посадовими особами підрозділу ППП (які відбиратимуть пояснення у порушника та свідків, письмові докази, тощо), відділення персоналу штабу (службові характеристики).

З метою усунення дублювання даних в обліку військових правопорушень, покласти обов'язок ведення обліку службових розслідувань на стройову частину відділення персоналу штабу військових частин.

З метою зменшення навантаження на персонал військових частин доцільно впровадити спрощене провадження притягнення до відповідальності за військові правопорушення у випадках, що не потребують складних процедур. Тобто у деяких випадках притягнення до відповідальності за військові правопорушення можливе без проведення службового розслідування, наприклад.

Списання військового майна, втраченого в бою або при відступі, може відбуватись у спрощеному провадженні. Проведення службового розслідування тривалістю до двох місяців у таких випадках є недоцільним, оскільки потребує залучення значної кількості особового складу, який має виконувати інші пріоритетні бойові завдання. Натомість доцільно використовувати спрощену процедуру службової перевірки з фіксацією її результатів в Акті, який стане підставою для списання втраченого майна.

Притягнення до відповідальності за адміністративні військові правопорушення відповідно до КУпАП, також можливе у спрощеному провадженні. У таких випадках розгляд доцільно передавати до Військової служби правопорядку (ВСП). Це сприятиме тому, що особовий склад військової частини не буде відволікатися від виконання бойових завдань, ротаційних заходів тощо. ВСП здійснюватиме всі необхідні процесуальні дії: опитування, складання адміністративного протоколу та його направлення до суду для притягнення порушника до відповідальності за нормами КУпАП.

Вчинення військового правопорушення, що має ознаки злочину за ККУ в деяких випадках також може відбуватися за спрощеною процедурою. Якщо військовослужбовець вчинив правопорушення, що містить ознаки злочину згідно з Кримінальним кодексом України (ККУ), військова частина має невідкладно повідомити про цей факт ВСП. Надалі саме ВСП має проводити всі необхідні заходи.

Наприклад, у разі самовільного залишення військової частини (СЗЧ) порядок дій може бути наступним: протягом трьох діб з моменту отримання інформації від військової частини ВСП здійснює розшук

військовослужбовця; якщо розшук не дав результату, то ВСП інформує військову частину, яка, на підставі отриманої інформації, виключає військовослужбовця із особового складу; водночас ВСП подає заяву до Державного бюро розслідувань (ДБР) для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). У разі, якщо ВСП у триденний строк встановлює місце перебування правопорушника, то на нього ВСП накладає адміністративне стягнення відповідно до КУпАП, а питання щодо його подальшого проходження військової служби також вирішується ВСП.

Запровадження спрощеної системи притягнення до відповідальності сприятиме оптимізації процесів управління в умовах воєнного стану, зменшенню зайвого адміністративного навантаження на командирів і забезпеченню оперативного реагування на правопорушення.

Реалізація запропонованих заходів дозволить оптимізувати процес реагування на порушення встановленого порядку несення військової служби, сприятиме підвищенню ефективності роботи військових частин у цій сфері та забезпечить захист прав військовослужбовців і членів їхніх сімей. Системний підхід до проведення службових розслідувань дозволить своєчасно і всебічно встановлювати обставини правопорушень, забезпечуючи неупереджене прийняття рішень та належний рівень правопорядку у військових формуваннях.

Список використаних джерел:

1. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення станом на 01.12.2019 / ред. С. Петков. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

2. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України станом на 12 квітня 2024 року / М. І. Ануфрієв та ін. ; ред. В. М. Стратонов. Київ : Вид. дім «Професіонал», 2024. 1336 с.

3. Провадження у справах про адміністративні правопорушення: навч. посіб. / Боднарчук О. Г. та ін. ; ред. Петкова С. В. Київ : КНТ, 2023. 197 с.

4. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV : станом на 9 серпня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

5. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України : Наказ Міністерства оборони України від 21.11.2017 № 608 : станом на 11 грудня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1503-17#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 1 лютого 2025 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

7. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 лютого 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

8. Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення : Наказ Міністерства оборони України від 23.10.2021 № 329. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1622-21#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

9. Про затвердження Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту : Наказ Міністерства оборони України від 29.11.2018 № 604 : станом на 23 квітня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1451-18#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

10. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 26 грудня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-39>

Правдюк В. М.,

*кандидат юридичних наук, докторант
Сумського державного університету
м. Суми, Україна*

ПРОБЛЕМИ ПЛАНУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ В НОВИХ УМОВАХ

Обсяг та наслідки руйнувань українських міст і сел в 2022–2025 роках, знищення транспортних шляхів та мереж енергетичних комунікацій створив небачені досі виклики перед народом України. Очевидна необхідність гігантських зусиль на здійснення майбутньої відбудови всієї території України, фактичне створення міст, сел та їх інфраструктури що називається з нуля поряд з цим притягує увагу до очевидно застарілої системи планування містобудівної діяльності